

ББК 86

Мал 18

Маліноўскі Яўген

Парусія: псіхалогія прысутнасці. — Баранавічы : Грамадскае аб'яднанне
“Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны”, 2007. — 260 с., іл.

ББК 86

Грамадскае аб'яднанне
“Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны” 2007
© Афармленне Уладзімір Гундар

Прыісці да сваёй веры

Прамова

Пануючае спадарства! Вы трымаеце ў руках кнігу баранавіцкага грэка-каталіцкага сьвятара айца Яўгена Маліноўскага “Парусія: псіхалёгія прысутнасці”. Артыкулы з гэтай кнігі ўжо нас друкаваліся на старонках мясцовай газеты “Ліхвінец” і мелі вялікі водгук у грамадстве. Сябры і прыхожыя чікі уніяцкай парафіі вырашылі сабраць ў адзінае выданне, каго напісанае настаяцелем баранавіцкага прыходу св. Миколая і Мятода Беларускай Грэка-Каталіцкай Царквы, надрукаваць суцэльнай кнігай.

У мінулым стагоддзі ўніяцкі сьвятар Леў Гарошка, які ў гады Другой сусветнай вайны кіраваў у Баранавічах медычнай школай, напісаў кнігу “Навука і рэлігія”. Аўтар абвясціў савецкія тэзісы аб шкоднасці рэлігіі, нясумяшчальнасці веры ў Бога і навукі, пераканаўча даказаў, што найбольшыя вучоныя ў аграмаднай большасці былі веруючымі людзьмі. Традыцыйны архімандрыта Льва Гарошкі жывуць і працягваюцца сённяшнімі ягонымі пасыцежнікамі.

Кніга айца Яўгена Маліноўскага “Парусія: псіхалёгія прысутнасці” – гэта першы вопыт псіхалёгічнага абагульнення рэлігійнай і палітычнай практыкі. Хацеў бы адзначыць, што гэтую тэму сучасныя навукоўцы і сьвятары дэліканта абыходзяць, “пераканаўча” спасылаючыся, што сапраўдная рэлігія па-за палітыкай. Пэўна яно так і ёсць у дэмакратычным грамадстве, але не ў нас. Трэба прызнаць, мы насяць уніяцкага сьвятара, які ў сваіх разважаннях пра Бога і існасць спалучае рэлігію і палітыку, псіхалёгію і мастацтва. Праўда, айца Яўгена цікавіць не столькі сама палітыка, як правая свабода. І калі палітыка пераінкавае свабодзе, то трэба аб гэтым смела казаць. Але на такі крок сёння здольны не кожны чалавек.

Беларуская дзяржава Вялікае княства Літоўскае было прававой дзяржавай, у якой панавала воля і талерантнасць. Прыгонныя сяляне і стараверы сотнямі тысячаў беглі сюды з Расеі ад дэспатызму. Пераследаваныя на радзіме ардын-

П.17. Выбары	78
П.18. Палітыка	81
П.19. Жэрабя кінута	85
П.20. Пост	88
П.21. Пасха	91
П.22. Духоўнасць	93
П.23. Характэст	96
П.24. Быць	99
П.25. Тройца	102
П.26. Слава	105
П.27. Храм	108
П.28. Лішак	111
П.29. “Не хочу иметь ребенка...”	116
П.30. Радаснае ганенне	117
П.31. Вавілонская вежа тэлерэчаіснасці	123
П.32. Час асабістай прысутнасці	127
П.33. Выбранасць	131
П.34. Ад сектанцтва да еднасці	134

III	
ЭКЗИСТЭНЦЫЯ ВЫХАВАННЯ	137
III.1. Успенне	138
III.2. Акмеалічная перспектыва ўзросту	142
III.3. Псіхалагічная катэгорыянасць асобы	150
III.4. Сямейная трапеца экумены	153
III.5. Прафесія маці	156
III.6. Прафесія айцец	160
III.7. Сямейная парусія: “Сем хлябоў і дзве рыбы”	164
III.8. Вяртанне да сябе	169
III.9. Інтэралог	172
III.10. У сям’і не без нарцыса	176

III.11. Любоў не раздражняецца	180
III.12. Ружанец у псіхічным развіцці дзяцінства	183
III.13. “Лебядзінае паляванне”	188
III.14. Містыка	189
III.15. Альтэрнатыўна-педагагічныя распрацаваныя	192
III.16. Педагагічныя стратэгіі асабістай свабоды	196

IV	
ПОСХІСТАГІЧНЫ ПРОПАВЕДЗЬ	203
IV.1. Псіхалагічны сэнс Евангелля	204
IV.2. Казанне	206
IV.3. Вызваленне спаралізаванага	208
IV.4. “Хай будучы ўсе адно”	210
IV.5. Суд Божы	215
IV.6. Цуд Божы	218
IV.7. Навігацыя	221
IV.8. Экзарцызм, альбо выгнанне дэманаў	224
IV.9. Перамяненне Гасподняе	226
IV.10. Pietas – Шанаванне	228
IV.11. Не судзі	230
IV.12. Багацце ад Бога	232
IV.13. “Камень, адкінуты будаўнікамі”	234
IV.14. Падвышэнне Пачэснага і Жыццядайнага Крэдэна	236
IV.15. Казанне на святы Андрэя Першапакліканага	240
IV.16. Шлюбная вячэра	243
IV.17. Старое віно і новая ахвяра	245
POST-PARTOR* – СПАДКАЕМЦА	249
ГЛАСАРЫЙ	251
ЛІТАРАТУРА	253

III.2. Акмеалагічная перспектыва ўзросту

“Одиночества в смерти нет?”

Г.С. Абрамова

Выкрываючы “паукообразность” навуковых дэфініцый псіхічнага развіцця дзіцяці шчырасцю свайго даследавання, Г.С. Абрамава падпарадкоўвае межы індыўідуальных змен з пункту гледжання іншых духоўнаму зместу “Я”. Пад гэтым зместам аўтарка разумее “ясную сваеасаблівасць жыццёвай прасторы асобы, у якой адбываюцца не толькі арганічныя працэсы, але і іх псіхічная рэальнасць” [5, 25]. У апошнія гады назіраецца пераход навуковага асэнсавання асобы ад наметэтычнага, прыродазнаўчага да ідыяграфічнага, духоўнага спосабу яе даследавання. Так, акмеалагічная (Акме, вяршыня) праблема асобы змяшчае ў сабе ўяўленне аб прасторавай вяршыні развіцця чалавека, звязанага свой “хранатоп” (М. Бахцін) з Евангеліскай Галгофай альбо з выбітнымі падзеямі гісторыі, накіпчаталт Галгофай індукцыі: “Усё ж такі яна круціцца!”. Псіхалогія дзеясловаў “круціцца” і *crucio* (з лац. мучыць, рыжаець) свядзе “прыцып культурнай адноснасці” (Л.Л. Каламінскі), згодна якому псіхалінгвістычнае структураванне арганізма аўтаномна ад яго фізічнага развіцця, калі ўключае ў сябе лагічны выток.

Псіхакультурная арганізацыя супрацоўніцтва народа ў справе будаўніцтва *Vegetum corpus*, Сапраўднага Цела, мае сваім выткам катэганічна-марычную асобу: “Пакуль усе мы прыёмем у якасць веры і пазнанне Сына Божага, мужа дасканаласці, у меру існага ўзросту Хрыстова” [Еф 4, 13]. Дасканаласць у вост Хрыста з’яўляецца выткам, мэтай і мерай кожнага “Для супрацоўніцтва сябе самога ў любові” [Эф 4, 16]. Дадзеі вызначэнне патрабуе кампетэнтнага ўдзелу псіхалогіі ў справе духоўнага ўзросту асобы.

З пункту гледжання антрапалогіі, ментальнасць – гэта інтэнцыяльнасць быцця. У філасофіі Э. Гусерля тэрмін “інтэнцыяльнасць” (*intentio* – памкненне, увага, намер) прымяняецца для апісання псіхічных перажыванняў як фундаментальнай уласцівасці феноменалагічнай свядомасці. У адрозненне

ад гнасеалагічнай суб’ектнасці як метэтычнай са свядомай сістэмы, ментальная свядомасць валодае першапачатковай духоўнай суадноснасцю вытокаў і вынікаў, ведаў, адцяняючых несамадастатковасць ментальнага інтэлекту, які існуе для прадмета, та гаведу, а не ўласнага абыцця.

Паводле вызначэння Т. Шпідліка, “Інтэнцыяльнасць існуе ў выглядзе адзінай структуры акта вымярэння жыцця – вымярэння і прадметнага сэнсу – назмы”. Патрэба і пачуццё ў інтэнцыяльнасці асабістага наэтычнага акту (*poiesis* – трансцэндэнтны розум), дыскрэдытуецца рацыянальнасцю як патэнцыяльна часта аўтаномнай ад існуючага прадмета і яго феноменалагічнай дадзенасці. Гэта значыць, што культурная псіхалогія не можа зводзіцца да катэгарыяльных кампанентаў, але павінна мець сінергію спасцігальных асацыяцый (“што?”), дасягальных матываў (“як?”) і інтэнцыяльнай ментальнасці – “дзея каго?”.

Перажыванне свайго ўзросту як інтэнцыяльнай стадыі любові дасканалай генеруе новую “Сацыяльную сітуацыю развіцця” (Л.С. Выгоцкі), пры якой любоў да бліжняга робіцца дамінантай выхавання. Гэтая дамінанта ў згодзе з дыспазіцыямі індыўідуальнага развіцця атрымлівае ўнікальную акцыдэнцую асабістага шчасця ў *sinergii* (*sinergia*, супрацоўніцтва) Святога Духа. Такі сінергізм фундуе менталітэт Ізраіля як духоўнай супольнасці чалавецтва. Гэты менталітэт з’яўляецца выткам дзіўных дзеяў: ад усынаўлення кінутых сваімі фізічнымі бацькамі дзяцей з хваробай Даўна да прыняцця ўрадамі Еўрапейскіх краін палітычна рэпрэсаваных студэнтаў Беларусі.

З нагоды ўзроставых змен важным для акмеалагічнай праблемы асобы застаецца пытанне яе аўтэнтычнасці працэсу дзейнасці і выніковым паводзінам асобы, пранікнёнай кенастычным сэнсам вяртання ў Эдэм [Быт 3, 23]. “Працаваць абліваючыся потам” і ў пакутах (*crucio*) нараджэння – праўдзівая мэта Царства Божага, якое “Унутры вас ёсць” [Лк 17, 21]. Такая інтэнцыя робіць труд сродкам рэалізацыі індыўідуальнасці. У той жа час, дзейнасць, пазбаўленая дадзенай адказнасці, але ўніфікаваная ідэалагічным стымулам (пар. “труд облагораживает человека”, “лучший по профессии”, “заслуженный строитель” і т.п.), паступова страчвае высакародны

намер кенозіса, змененага на утылітарны матыў дасягнення: “жыць не хуже других”. У такім выпадку матыў дасягнення пераўтварае праца ў гульню са смерцю.

Трывалая свядомасць мэты, матывацыі і функцыі падтрымлівае балесную ахвяраванасць працы яго евангельскай альтэрнатывай: “Паглядзіце на лілеі, як яны растуць: не працуюць, не прадупь, але, кажу вам, што і Саламон ва ўсёй сваёй славе не апранаўся так, як кожная з іх. Шукайце перадусім Царства Божага і праўды Яго, і ўсё гэта надасца вам” [Мц 6, 25]. Акмеалогія працы як выпрабавання ўяўляе выбар асобы, якая мае валеалагічную перспектыву пачуцця рэальнасці ў дасягненні двудзіннай мэты жыцця: Славы Божай і ўласнага шчасця. Сінергія “псіхалагічнага ўзросту”, у такі спосаб, вызначае адэкватнасць індывідуальнай рэфлексіі і спецыфіку фактараў, што абумоўліваюць яе бесперашкоднае ўваходжанне ва ўласны ўзрост, які мінуе тармажныя фактары псіхалагічнай аховы і забяспечвае пераход да астатніх з той жа іншай дзейнасцю.

Генетычная тэорыя Ж. Піажэ і канцэпцыя Д.Б. Эльконіна “О ведущей деятельности и новообразовательных возрастах” вельмі значныя для вырашэння навукова-педагагічных пытанняў асобы ў кірунку тэапсіхалогіі [32]. Менш вядомы ў сувязі з вядучай дзейнасцю развіваецца псіхалогія пачатку, а ў сувязі з “новообразованием” фіксуюцца характэрныя змены і асаблівасці інтэлекта. Раньняе іх рэалізацыя канстатуе ў развіцці немаўляці антагенетычныя стымулы ўзросту. Як 12-гадовы Ісус [Лк 2, 41], так і выродная мудрасць “Вуснаў немаўляці” [Лк 8, 53] у ўмовах навучання ставіць настаўнікаў у тупік: “Яе сталі вучыць, дзіця, што ты з намі зрабіла?” [Лк 2, 48]. Феміналагічная сітуацыя пры Саламонавым храме нагадвае перагодам аб правах кожнага чалавека на такую псіхічную рэальнасць, згодна якой “Ісус паспяваў у мудрасці ўзросце і ў любові Бога і людзей” [Лк 2, 52].

Дынамічная дэтэрмінанта ўзросту адлюстроўвае, з аднаго боку, сацыяльныя чаканні да асобы, з другога, перыядызуе яе гатоўнасць да самаздзяйснення ў сатэрыялагічнай зададзенасці свайго Хранатопу. Так лічба “7” у перыядычнай зададзенасці можа ўявіць стадыяльную тэндэнцыю, адсочаную ў Святых Пісьмах матэматыкам І. Паніным на пачатку міну-

лага стагоддзя. На аснове яго даследаванняў, 28-летар (лічба кротная “7”) першага верага габрэіскага арыгіналу “Берэшыт” (Быццё) адсочана мной перакладамі расійскім і беларускім перакладах: “У пачатку стварыў Бог неба і зямлю”.

Узроставае перыядызацыя, рэалізуючы гінатэтычны план асобы, можа, на мой погляд, улучаць у сабе сямейны і сацыяльны. Тры цыклы Хранатопу складаюць, па Божым вызначэнні [Пс 89, 10], прыблізна 84 (28 + 28 + 28) гады. Кожны этап мае двухступеневыя перыяды па 14 год, якія, у сваю чаргу, падзяляюцца на сямігадовыя парогі. Папярэднія пранатальныя перыяды развіцця, стадыі ўлучаюць у сабе сямейнае і школьнае дзяцінства, падлеткавы стан, юнацтва, квітнеючую і пладаносную маладосць, асважаную і мудрую сталасць, вяршыню шляху, састарэлы перыяды. Псіхалагічны ўзрост не заканчваецца ўспеннем-смерцю, але пераходзіць у святасць як узрост несмяротнасці. Логіка дадзенай дыферэнцыяцыі мае свой валеалагічны арсенал нованабыткаў: мудрасць, любоў, сям’я, служэбны статус, сацыяльны статус, генеалагічная інтэнцыяльнасць, завет [Табл 1].

Умоўна-сімвалічныя характарыстыкі, прыведзеныя ў табліцы, закліканы адлюстраваць чатырнаццаць, у парадку з евангельскай генеалогіяй [Мц 1, 17], стадыі, якія могуць інтэрпрэтавацца па розных параметрах (напрыклад, Э. Эрыксана), і суадносіцца з макрасіметрычнымі формамі. Так званыя ступені ўзросту маюць верагодную прыналежнасць да пяці інтэнцыяльна-ўзроставаў этапаў жыцця: дзяцінства, юнацтва, маладосць, сталасць, старасць, прычым кожны этап можа доўжыцца каля пятнаццаці год і ўключаць моманты прыватнага кіравання вядучай дзейнасцю: гульнёй, вучэннем, зносінамі, працай, служэннем, адпачынкам. Трэба заўважыць, што намінальнае выдзяленне дзейнасці ў табліцы зусім не вызначае рэальнае замяшчэнне пяці глабальных відаў. Так, напрыклад, “зачацце” у таблічным слупку “дзейнасць”, насамрэч, не далучае яго да самастойнай катэгорыі. Гэтую справу я схільны лічыць толькі асобным відам дарослай гульні. У той жа час дзейнасць адпачынку нельга далучыць да гульні: напрыклад, сон не падпадае пад гэту катэгорыю.

Узроставая перыядызацыя

Табліца 1.

ПЕРЫЯДЫ	ЧАС	ДЗЕЙНАСЦЬ	НАВАНАБЫТАК
Пранатальны	Да нараджэння	Зачацце	Нараджэнне
Сямейнае дзяцінства	Да 7 год	Гульня	Адвольнасць дзенняў, дэцэнтрацыя
Школьнае дзяцінства	7–14	Вучэнне	Самаацэнка
Падлеткавы стан	14–21	Зносіны	Рэфлексія
Юнацтва	21–28	Свядомасць	Перакананні
Ранняя маладосць	28–35	Сужонскі стан	Пачуццё любові
Асвячоная маладосць	35–42	Праца	Сямейнасць
Пладаносная маладосць	42–49	Кіраўніцтва	Прафесіяналізм
Сацыяльная зрэласць	49–56	Абагульненне	Годнасць
Вяршыня шляху	56–63	Кіраўніцтва	Мудрасць
Зрэласць	63–70	Служэнне	Генеалогія
Сталы ўзрост	70–77	Навучанне мудрасці	Празарлівасць
Старасць	77–84	Бэнэдыкцыя, слаvasлоўе	Успенне, смерць
Вячнасць	па смерці	Запавет	Неўміручасць

Цэнтральным для ўзроставай перыядызацыі застаецца пытанне аб аўтэнтычнасці працэсу і выніку дзейнасці як сацыяльна-псіхалагічнай мэтазгоднасці. Суадносна палажэння М.С. Выгоцкага, А.Н. Лявонцьева і іх школ аб узнікненні гульні ў адказ на грамадскія патрэбы, выяўляецца праблема залежнасці экстэнсіўных форм гульні ад інтэнсіўнасці працы, багаслоўскі сэнс якой ўлучае ў сябе, побач з утылітарнымі, выхаваўчыя аспектацыі выкупу (redemptio). Такая матывацыя кваліфікуе працу сродкам рэалізацыі індывідуаль-

насці чалавека. Праца як неабходнасць, ананке (ananke) культывуе ў ім пачуццё рэальнасці і новую суб'ектыўнай цнатлівасці, што ўраўнаважвае мэту і матывы дзейнасці. Так, дэтародная дзейнасць суправаджаецца працэсуальна-гульнёвым матывам асалоды, які ў адсутнасць гэтай меры ўзурпіруе функцыю дыскрэдытуе і дэтанараджэння як славы Божай. Аднак існасць функцыі і мэты з'яўляецца нарматыўнай умовай здаровага ладу жыцця мужчыны і жанчыны як воляга Божай памножанага ў Яго генеалогіі.

Прадпіранне матывацыйна-працэсуальнай функцыі надзятавымі намерам служэння абумоўлівае прагрэсіраванне ў свеце інфантальнага матыву "ігрывості" (lusio), у тым ліку гульні слоў (lusus verborum), аб чым кампетэнтна засведчыў Й. Хейінга ў сваёй эпахальнай працы "Homo Ludens". Багаслоўская дамінанта стымулюе перасэнсаванне працы як сродку дасягнення поспеху праз кенозіс (kenosis): як паслухмянасць, чуванне як не толькі развіцця ўменняў і навыкаў, але звіцця, звівання палкасцяў да ўзроўню інстынкту як Божага натхнення. Прапанаваная схема ўзроставай перыядызацыі паклікана да арыентацыі асобы на размеркаванне працоўных матываў, падпарадкаваных канчатковай мэце быцця, за межамі фізічнага існавання чалавека ў яго генеалогіі.

Вядучая дзейнасць вызначанага ўзросту не заканчваецца перыядам развіцця, але ўваходзіць у агульную структуру жыццядзейнасці, пры якой функцыі вядучага і вядомага змяняюцца ў сувязі з асабістай актыўнасцю, пераходзячай у новую якасць як плод пераканаўчай працы. "Ад набытку сэрца прамаўляюць вусны. Добры чалавек ад добрага скарбу выносіць добрае, а ліхі са злага скарбу выносіць злое" [Мц 12, 35]. Так сацыяльная сітуацыя папярэджвае і дэтэрмінуе развіццё духоўнай канстантнасці ў міжасабовых зносінах, а вядучая дзейнасць, у межах самога моманту зачатця, прэвентуецца адносінамі любові сужонкаў. Адсутнасць любові прыводзіць да выпадковага апладнення. Любоў адпадае ва ўмовах "случайной случкі".

Прафесійная дзейнасць з'яўляецца істотна дзейнасцю служэння, патрабуючай тытанічных высілкаў у прынашэнні своечасовага плоду ўлады кіраўніка сям'і і перакананняў яго спадзвіжнікаў – дзяцей, вучняў. Не абмежаваная мала-

Узростаючая перыядызавая прапаўе чалавеку шэраг правоў і абавязкаў, звязаных у працоўнай, вучэбнай, гультнёвай правілы. Так, этымалагічны анамнезіс фіксуе марфему “раб”, якая нагадвае аб прыдмеце працы, сумяшчальным з яе працэсуальна-каністэнтным матывам задавальнення. Дыспарс выяўляе паратывы адносна дыспаратыўнасці, несумяшчальнасці слоў “люблю свою работу”, бо любіць трэба толькі Бога і бліжняга, тых, без каго не мусіш жыць. Работы як дзейнасць не выяўляе ў аксіялагічнай атрыбутыцы мацуюшчыя любові і годнасці. Пры гэтым аксіялагічны матыў любіць сваю работу, але ўдзяляе ёй статус каштоўнасці замест годнасці. Зразумела, што ў дадзеным аналізу трэба ўлічваць семантыка-лінгвістычныя асаблівасці краіны. Напрыклад, у польскай мове для вызначэння агапе, агаре – духоўнай любові існуе тэрмін miłosz, а ў расійскай мове семантычная дыферэнцыяцыя слова “любовь” здзейсняецца выключна на ўзроўні асабістага сэнсу.

